

Новіцька В. В. Інноваційні технології формування екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку // Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Зданевич, Л.С. Пісоцької, Н.М. Миськової, Л.О. Онофрійчук. Хмельницький : ХГПА, 2021. С. 173–177.

Новіцька Вікторія Володимирівна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник:

Коновальчук Іван Іванович,

доктор педагогічних наук,

завідувач кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку є одним з актуальних завдань дошкільної освіти, оскільки вже з дитинства вони мають набувати досвіду взаємодії з навколишнім світом. Дошкільний вік – це період, під час якого діти проявляють високий інтерес, позитивне емоційне ставлення, прагнення до дослідження природного довкілля. Це є основою для формування в них екологічної компетентності.

Теоретико-методичні засади формування екологічної компетентності в дітей дошкільного віку обґрунтовані в наукових і методичних роботах О. Беленької, А. Богуш, Н. Горопахи, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Лисенко, О. Максимової, Н. Маковецької, В. Сухомлинського, Н. Яришевої та ін..
Науковці наголошують, що процес формування екологічної компетентності в

дітей старшого дошкільного віку має відбуватися під час їх безпосереднього ознайомлення і взаємодії з природним довкіллям.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція 2021) освітній напрям «Дитина в природному довкіллі» визначає завдання формування природничо-екологічної компетентності – здатності дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1]. Компетентнісний підхід зміщує акценти з накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток в дітей здатності самостійно здобувати й практично використовувати ті знання, які є необхідними для виконання практичних, ситуативних та особистісно значимих задач [2, с. 21]. Для реалізації цих цілей необхідне поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій.

Екологічна компетентність є інтегративною властивістю особистості, що поєднує знання, мотиви, почуття, цінності, уміння, які цілісно реалізуються в практичній життєдіяльності. Екологічну компетентність дітей дошкільного віку Н. Лисенко визначає як інтегративне утворення, що акумулює їхню життєву компетентність, яка характеризується конкретними знаннями про природу, а також ціннісним ставленням до її компонентів, обізнаністю щодо правил природокористування, їх дотримання [3, с. 10]. Узагальнюючи різні визначення понять, ми розглядаємо екологічну компетентність дітей дошкільного віку з позиції їхньої здатності відповідно до своїх вікових потреб і можливостей на основі власних наявних знань і досвіду свідомо орієнтуватися, реагувати, відповідально діяти в оточуючому довкіллі в повсякденних життєвих ситуаціях.

Зміст екологічної компетентності дошкільників включає: емоційно-ціннісне ставлення, що проявляється в інтересі до пізнання природи рідного краю, потребі в збереженні її ресурсів, позитивного реагування й поваги до різних форм життя; сформованості знань про природне довкілля, уявлень про

залежність його стану від діяльності людей, усвідомлення зв'язків між об'єктами природи; навички спостереження, дослідження природних явищ, індивідуальний досвід природодоцільної поведінки та природозбережувальної діяльності.

Екологічна компетентність має особистісно орієнтований та діяльнісний характер. Її основою є індивідуальний практичний досвід, який набувається дитиною не тільки в процесі навчання, а й у повсякденному житті в екологічному середовищі свого проживання. О. Максимова однією з основних умов, що забезпечує спрямованість методики еколого-педагогічної роботи з дошкільниками на формування в них екологічної компетентності, визначає організацію регулярної та різноманітної діяльності дітей у зеленій зоні закладу дошкільної освіти: пізнавальної (проведення циклів спостережень), практичної (створення і підтримання необхідних умов для живих істот), природоохоронної (зимова підгодівля птахів, акції на захист природних об'єктів), спілкування (емоційно-доброзичливого взаємодії з живими істотами), відображуючої (образотворча діяльність, гра, конструювання) [4, с. 66]. Екологічні знання, ставлення, уміння кожної житини набуваються в процесі певної діяльності та проявляються в ній. Тому для формування в дітей екологічної компетентності вихователі та батьки мають цілеспрямовано організовувати різні види діяльності, яка є джерелом позитивних емоцій, допитливості, фантазії, творчої уяви, досвіду взаємодії з навколишнім світом.

У закладі дошкільної освіти формування в дітей екологічної компетентності відбувається на заняттях та під час прогулянок, екскурсій, проведення тематичних свят, квестів, виконання проєктів та інших форм з використанням традиційних та інноваційних педагогічних технологій.

Основною формою роботи з дітьми старшого дошкільного віку в ЗДО є заняття з ознайомлення дітей із природним довкіллям, на яких діти засвоюють визначений певною освітньою програмою матеріал. На заняттях використовують такі методи як розповідь, бесіда, пояснення, спостереження,

демонстрація, дидактичні ігри, моделювання, проблемні словесно-логічні завдання та ін.. Результативність формування в дітей екологічної компетентності забезпечується організацією їх експериментально-дослідницької діяльності в природі, в процесі якої вони навчаються спостерігати, аналізувати, порівнювати факти, встановлювати зв'язки, робити висновки. Така діяльність передбачає розв'язання дошкільниками проблемних завдань за допомогою проведення дослідів та нескладного експериментування. Інтеграція в експериментально-дослідницькій діяльності сенсорних, пізнавальних, розумових і практичних дій дітей уможливорює більш глибоке й всебічне пізнання ними природних явищ і процесів.

Значні освітньо-виховні можливості у формуванні в дітей екологічної компетентності та організації експериментально-дослідницької діяльності мають цільові прогулянки та екскурсії. Вони забезпечують безпосереднє спілкування дітей із природою в різні пори року, активну дослідницьку діяльність, пізнання дітьми природних явищ у всьому їх різноманітті, змінах і взаємозв'язках. На прогулянках та екскурсіях діти набувають досвіду поведінки в природному довіллі. Під час їх проведення можна використовувати інтерактивні ігри (сюжетно-рольові, імітаційні), конкурси, вікторини. За результатами спостережень діти виготовляють власні книжки, лепбуки, складають карти місцевості, придумують оповідання, казки тощо.

Ефективним у формуванні екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку є метод проектів. У правильно організованій проектній діяльності кожна дитина має змогу реалізувати та розширити свій життєвий досвід, проявити свої здібності в тій частині спільної роботи, яка для неї цікава й доступна. В роботі над проектом діти навчаються взаємодіяти, разом з вихователем спільно придумувати план, виконувати завдання, допомагати один одному. В проекті мають вирішуватися такі завдання, які сприяють формуванню в дітей інтересу й потреби до активної участі в природоохоронній діяльності. І. Коновальчук зауважує, що для проектів важливо обирати такі теми, які діти можуть реалізувати й побачити,

що може зробити кожна людина на особистому й повсякденному рівні для покращення екологічної ситуації й власного життя [2, с. 23].

Досить захопливими для дітей є природознавчі квести – логічні завдання цікавого пошуково-дослідницького характеру. Це пошук та відгадування екологічних маршрутів, орієнтування на місцевості, побудова оптимальних маршрутів переміщення, знаходження оригінальних рішень завдань природознавчого змісту [5, с. 13].

Щоб діти могли набувати практичного досвіду природодоцільної поведінки в закладах дошкільної освіти створюються екологічні стежини зі спеціально підібраними або створеними природними об'єктами, при ознайомленні та взаємодії з якими діти здобувають нові знання про екологічні чинники функціонування навколишнього середовища й набувають практичних умінь охорони природи в доступних для дошкільників формах роботи. На екологічній стежині органічно можна поєднати прогулянки, відпочинок, спостереження, різні дидактичні, пізнавальні ігри та дослідницькі завдання, здійснювати догляд за рослинами, тваринами.

Таким чином ефективність процесу формування екологічної компетентності в дітей дошкільного віку залежить від цілеспрямованого використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, а також реалізації виховних можливостей навколишнього та спеціально створеного в закладі дошкільної освіти екологічно-розвивального середовища,.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція 2021). https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Коновальчук І.І. Теоретичні й технологічні аспекти формування екологічної компетентності молодших школярів // Молодь і ринок. 2016. № 5 (136). С. 20 – 24.
3. Лисенко Н.В. Використання спостережень в роботі з екологічного виховання дошкільників. Дитячий садок. 2014. № 25–26. С. 10–44.

4. Максимова О.О., Ковалюк Т.А. Змістовно-методичне забезпечення формування екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. Випуск 56. Вінниця: «Твори», 2018. С. 65–69.

5. Присяжнюк І. Екологічний квест як освітня технологія // Дошкільне виховання. №6, 2018. С. 12-17.